

CALITATEA VIEȚII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ. CERCETARE, 2011*

IOAN MĂRGINEAN

PRELIMINARII

Calitatea vieții a devenit un domeniu de prim interes la nivelul Uniunii Europene, precum și în multe dintre țările membre, printre care se situează și România. În context, specificăm faptul că Institutul de Cercetare a Calității Vieții (din cadrul INCE, Academia Română) are o contribuție importantă la poziția de vârf pe care o ocupă țara noastră în ceea ce privește cercetarea calității vieții și diseminarea de informații utile atât decidenților din varii sectoare, cât și oricărei persoane care dorește să cunoască această tematică și, eventual să se orienteze în propria activitate, fie acestea de instruire și creație, fie de producție, furnizare de servicii, consum etc. O sursă semnificativă de informare o reprezintă chiar articolele găzduite de această revistă.

Recent s-au publicat rezultatele celui de al treilea val al cercetării calității vieții în UE desfășurată în toamna anului 2011, finanțată de către Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (EFILWC). Cele două cercetări anterioare au avut loc în anii 2003 și, respectiv, 2007, perioade relativ bune din perspectivă economică. Ultima cercetare se suprapune, însă, actualei crize, cu efecte negative multiple asupra calității vieții populației. Și, într-adevăr, datele culese arată de o manieră convingătoare în ce constau aceste efecte negative, cât sunt ele de profunde, și cum se diferențiază de la o țară la alta.

Dacă la prima cercetare comună, România era doar țară candidată la UE, iar la a doua devenise de curând membră, la ultima dintre ele avea deja un stagiul de câțiva ani în cadrul acesteia. Consider că, instalarea crizei economice mondiale a împiedicat valorificarea potențialului conferit de statul de membru UE, inclusiv în ceea ce privește atragerea de fonduri comunitare și de investiții străine pentru obținerea de rezultate favorabile în privința dezvoltării economice. Aceste resurse sunt cu atât mai importante cu cât România a înregistrat și înregistrează încă un proces de dezindustrializare, precum și migrația externă masivă a forței de muncă, inclusiv a specialiștilor. În fenomenul migrației externe se înscriu și persoane din categoria subclasă (*under class*), cu comportamente delincvente, ceea ce prejudiciază

Adresa de contact a autorului: Ioan Mărginean, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: imargin@iccv.ro.

* Eurofound (2012), *Third European Quality of Life Survey – Quality of Life in Europe: Impact of crisis*, Publications Office of European Union, Luxembourg.

imaginea țării. Mai mult, după anul 2008, efectele crizei actuale sunt resimțite și în România, așa cum se poate constata din cele ce urmează.

Calitatea vieții este mai bună în Țările Nordice și mai slabă în Sudul și Estul Europei. Comparativ cu celelalte țări membre UE, România se situează, în toată perioada analizată, pe poziții cu totul precare referitor la resursele macro economice pentru nivelul de trai și pentru veniturile populației. Totuși, datele indică poziția ceva mai bună în domeniul bunăstării subiective.

Înainte de a trece la prezentarea câtorva date din cercetare, să consemnăm faptul că Fundația promovează o concepție cuprinzătoare asupra calității vieții de tip diagnoză, cu opt mari domenii: bunăstarea subiectivă; standardul de viață și deprivarea; ocuparea, echilibrul dintre muncă și viața de familie (*work – life balance*); viața socială; excluziunea socială și implicarea comunitară; locuire și mediu local; servicii publice; sănătate și îngrijirea sănătății, calitatea societății.

Cea mai mare parte a datelor cuprinse în Raport au fost culese pe bază de chestionar. Acesta a fost aplicat de operatori la domiciliul respondenților. Cercetarea s-a adresat populației în vârstă de peste 18 ani, și este reprezentativă atât pentru fiecare dintre cele 27 țări membre, cu eșantioane între 1 000 și 3 000 subiecți, cât și per totalul Uniunii (peste 35 mii subiecți investigați).

Totuși, selecția persoanelor în cadrul eșantioanelor nu a urmat, în toate cazurile, aceeași procedură de eșantionare probabilistă. Numai în unele țări selecția s-a realizat de pe liste, pe când în altele, inclusiv în România, s-a adoptat procedura rutei stradale, pe considerentul că nu au avut acces la liste de încredere. În acest ultim caz, s-a mers pe alternativa mai facilă, cu o abatere importantă de la eșantionarea probabilistă, chiar dacă s-au aplicat elemente de control în alegerea propriu-zisă a persoanei investigate, deși în toate țările respective, Institutele de Statistică ar fi putut furniza eșantioane adecvate.

O altă limitare rezidă în rate foarte diferite de răspuns, de la 81% în Cipru la doar 15% în Luxemburg (în România, rata de răspuns a fost de 60%, a cincea valoare în ordine descrescătoare).

Date fiind abaterile importante ale structurii eșantioanelor realizate față de acelea ale populației ce alcătuiește universul cercetării, a fost nevoie de ponderări ale răspunsurilor.

Dincolo de neîmplinirile semnalate, rezultatele prezentate în lucrarea citată prezintă încredere, ele merită a fi cunoscute și utilizate atât pentru analiza situațiilor relevate cât și pentru eventuale politici de adoptat în vederea îmbunătățirii calității vieții în țările UE.

CALITATEA VIEȚII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Datele cercetării desfășurate în anul 2011 indică o anumită deteriorare a calității vieții în multe dintre țările membre UE, comparativ cu anul 2007, ca efect al crizei economice. Este vorba mai ales de Grecia, Spania, Cipru, Portugalia. Cele mai afectate categorii de populație au fost persoanele cu venituri mici, șomerii de lungă

durată, persoanele vârstnice. În țările afectate mai puternic de criză a scăzut mult gradul de încredere în instituțiile publice. De asemenea, au fost afectate negativ dimensiunile subiective ale vieții sociale: nivelul de satisfacție și fericire, optimismul.

Vom începe comentariul unor rezultate ale cercetării calității vieții în UE – 2011 cu referire la asigurarea celor necesare traiului. Mai exact, este vorba de întâmpinarea de dificultăți din cauza insuficienței veniturilor gospodăriei familiale. În cercetarea din toamna anului 2011, la nivelul UE s-a înregistrat o valoare medie de 45% a acelor care au declarat existența unor astfel de dificultăți în asigurarea celor necesare, față de 38% în anul 2007. În unele dintre țările UE aceste valori sunt de-a dreptul dramatice. Astfel, 86% dintre respondenții greci au semnalat existența dificultăților respective, urmează Bulgaria și Ungaria cu câte 78% și apoi România, cu 72%, Slovacia și Letonia cu câte 71%. La partea opusă, cele mai bine situate țări sunt Luxemburg cu doar 17%, Suedia și Danemarca cu câte 18%. Deși mult mai mici, și aceste ultime valori sunt, totuși, semnificative, cu atât mai mult cu cât țările respective sunt foarte dezvoltate.

Pe ansamblu, în 22 de țări din cele 27 membre ale UE, s-a înregistrat deteriorarea valorilor evaluării nivelului de trai în 2011, comparativ cu 2007, și doar în două țări se consemnează îmbunătățiri (Bulgaria și Austria, țări situate însă în poziții diferite, astfel, dacă la prima, scăderea este de la 82% la 77%, la a doua, este vorba de scăderea de la 30% la 21%). Deteriorări foarte mari ale disponibilului pentru consum în raport cu nevoile sunt raportate în Grecia (de la 68% la 86%), Slovacia (de la 42% la 71%), Estonia (50% comparativ cu 67%), dar și în Slovenia (38% și 50%), Franța (37% și 49%), Irlanda (21% și 43%), Marea Britanie (21% și 37%), Olanda (22% și 31%), Finlanda (19% și 25%), Danemarca (13% și 18%), Suedia (15% și 18%).

În România, ecartul este mic, dar valorile care denotă dificultăți în obținerea resurselor materiale pentru nivelul de trai sunt mari (68% și 72%). Deteriorarea resurselor materiale ale gospodăriilor se produce în condițiile accentuării inegalității de venit, chiar dacă, luat ca medie, PIB-ul/locuitor, corectat cu nivelul prețurilor, a rămas relativ același în perioada celor patru ani. În acest timp, însă, o mică parte din populație a câștigat mult, în timp ce marea masă a pierdut. Se înregistrează diferențe mari la inegalități între țările membre.

Totodată, s-a deteriorat puternic și așa-numita deprivare, măsurată prin posibilități de acces la șase bunuri și servicii: a menține căldura adecvată în casă; a-și permite o vacanță de o săptămână pe an departe de casă; înlocuirea mobilei vechi; consum de carne, pasăre sau pește odată la două zile; a cumpăra haine noi și nu *second hand*; invitarea prietenilor sau familia pentru o masă o dată pe lună.

Procentul celor care nu-și pot permite cel puțin un astfel de item a crescut de la 38% în 2007 la 45%, în 2011 (Eurofound, 2012, p. 48). Doar în patru țări (Austria, Bulgaria, Germania și România) s-a înregistrat o ușoară scădere a valorii medii a deprivării, care, în 2011, se întinde pe o scală de la 0,4 (Luxemburg) la 2,9 (Bulgaria). Și în România, valoarea respectivă este mare, de 2,4 (a șasea medie, la fel ca și în Lituania). România avea, în 2011, situația ce mai slabă, împreună cu Lituania, în privința vacanței (66% nu își puteau permite plata respectivă), fiind urmate de Bulgaria

și Ungaria (cu o valoare de 65%). Și în privința hainelor noi, situația României este printre cele mai slabe, cu a doua valoare europeană, astfel că 48% nu și le pot permite, fiind precedată de Bulgaria (cu 51%) și urmată de Ungaria (cu 46%). Situația este ceva mai bună în privința menținerii căldurii în casă (poziția 10 din cele 27 țări, cu 18% cei care nu își pot permite acest lucru), urmează consumul de carne la două zile (poziția a 9-a, cu 19% răspuns negativ), înlocuirea mobile (poziția a 8-a, cu 61% răspuns negativ).

Cât privește perspectivele situației financiare în decursul anului viitor (2012), pesimismul cel mai puternic este în Spania (88% cred că vor avea o situație financiară mai rea), urmează Portugalia (cu 60%), Ungaria (58%), Cipru (56%) (p. 49). România este pe poziția a 16-a, împreună cu Polonia (cu câte 36% valoarea celor care consideră că vor avea mai puține resurse în următoarele 12 luni). Comparativ cu aceste valori, în Luxemburg, doar 11% declară posibilă înrăutățirea situației financiare, urmează Danemarca și Finlanda (cu câte 12%).

O situație aparte se înregistrează în privința deținerii locuinței în proprietate (p. 105). Astfel, în țările din Est proporția gospodăriilor care au locuința în proprietate este cu mult mai mare decât în țările din Vest. În Bulgaria și România proporția respectivă ajunge la 87% și respectiv 86% dintre gospodăriile populației. Este vorba de proprietate fără rate, ceea ce este în măsură să desemneze o anumită siguranță populației. La polul opus se află Olanda, Danemarca, și Suedia cu doar 8%, 12% și 17%. Dacă se ia în calcul și proprietatea asupra locuinței cu plata ratelor la credit, proporțiile respective cresc la 58%, 61% și 58%. În Germania, însă, cele două valori cumulate se situează doar la 40%. Prin urmare, în viitorul nu prea îndepărtat deținerea proprietății asupra locuinței devine majoritară în toate țările membre UE. Este surprinzător însă cât de multe gospodării din unele țări dezvoltate au locuințe sociale, respectiv asigurate de organizații voluntare și municipalități (31 în Olanda, între 22 și 19% în Germania, Austria, Marea Britanie, Danemarca), în timp ce în alte țări, între care și România, valorile respective sunt deosebit de mici (1–3%).

De locuințe gratuite beneficiază, la nivel UE, 3% dintre gospodării, cu ecartul între 0 (Danemarca, Lituania, Olanda) și 11% (Malta). În România, valoarea este de 4% (a noua țară în ordine descrescătoare).

Situația se schimbă când avem în vedere facilitățile de care se dispune în gospodărie. România este pe ultimul loc, cu un sfert dintre locuințe fără baie interioară, în timp ce media UE este de doar 3%, iar în unele țări toate locuințele au această facilitate (Danemarca, Olanda, Slovenia, R. Cehă).

Dificultăților de ordin material pe care le întâmpină mulți locuitori și nivelul ridicat al șomajului le corespund și o anumită scădere a încrederii în instituțiile publice și a bunăstării subiective.

În domeniul încrederii în instituțiile publice, măsurată ca integritate și eficiență se constată, pe de o parte, niveluri relativ scăzute ale acestora, și pe de altă parte, diferențieri pe instituții, ca și între țări.

De cea mai mare încredere, se bucură poliția, (media 6,0 pe o scală de la 1 la 10), autoritățile locale (5,2) și sistemul juridic (4,8), pe când la nivelul cel mai scăzut sunt guvernul și parlamentul (Eurofound, 2012, p. 136).

România are printre cele mai mici valori ale încrederii în instituții. Astfel, cu un scor mediu de 3,5 ocupă poziția a III-a de la baza ierarhiei (valori inferioare au doar două țări: Bulgaria, cu 3,4 și Spania cu 3,2). Și în România cea mai scăzută încredere este acordată Parlamentului (media de numai 2,4, la fel ca în Lituania, iar sub ele se află Spania, cu 2,3) în timp ce valoarea maximă se înregistrează în Suedia (de 6,3). Urmează încrederea în Guvern, cu 2,5 (iar mai jos este tot Spania, cu 2,1), în timp ce valoarea maximă este în Luxemburg (6,5).

S-a constatat o legătură deosebit de puternică între încrederea în instituțiile publice și percepția corupției, atât la baza cât și la vârful ierarhiilor pozitive ($R = 0,86$). Această ierarhie începe cu Bulgaria și Spania, continuă cu România, Italia, Letonia, Slovenia, R. Cehă, Ungaria, Lituania, pentru a se încheia cu Suedia, Danemarca și Finlanda, unde, practic, corupția nu este sesizată.

O parte importantă a societăților sunt percepute ca fiind afectate de tensiuni (conflicte), cu referire la domeniile: sărac – bogat; manager – lucrător; grupuri etnice și rasiale; grupuri religioase; orientări sexuale diferite; tineri și vârstnici; bărbați – femei (Eurofound, 2012, p. 139).

La nivelul UE cel mai critic domeniu este considerat a fi cel al grupurilor rasiale și etnice (37%), urmat de tensiunile săraci – bogati (36%), manageri – lucrători (32%), iar cele mai puțin tensionate sunt domeniile intergenerațional (vârstnici – tineri, cu 13%), respectiv de gen (10%).

Valoarea maximă înregistrată dintre toate domeniile se regăsește la tensiunile săraci – bogați (71% – Ungaria, urmată de Lituania cu 60% și Franța 55%). Și în România acest tip de tensiuni are cea mai mare valoare (48%, a cincea valoare europeană, împreună cu Republica Cehă).

A doua mărime în ceea ce privește percepția conflictelor în România, este reprezentată de domeniul manageri – lucrători, cu 44%, (a cincea valoare europeană critică, pe primele trei locuri fiind Ungaria (60%), Grecia (59%), Slovenia (56%).

Al treilea domeniu, în ordinea critică, îl reprezintă conflictele rasiale și etnice, 33% în România (poziția a 14-a), față de maximul mondial de 68% (Cipru, urmată de Ungaria, cu 60%) și un minim de 16% (Estonia, imediat deasupra fiind Letonia, cu 17%).

Poziția cea mai bună pe care o ocupă România se referă la tensiunile religioase (19%, a 19-a valoare, la fel ca și Finlanda, în timp ce maximul este de 39% și se regăsește în Belgia, Cipru și Franța, iar cele mai mici valori sunt în Slovacia și Estonia (cu câte 9%, respectiv Lituania, cu 7%).

Poziții critice, pe primele locuri în ordinea descreșterii valorilor, deși acestea sunt mai mici, le înregistrează România și la conflictele datorate orientărilor sexuale diferite (28%), poziția șaptea, împreună cu Grecia, în timp ce maximul este de 39% (Cipru), iar minimul de 4% (Danemarca).

Cât privește conflictele intergeneraționale, cu 22%, România deține totuși poziția a treia, după Ungaria (26%) și Cipru (24%), valoarea minimă în UE fiind de 2% (tot în Danemarca). Și în domeniul relațiilor de gen, cu 14% nivelul percepției existenței acestui tip de conflicte în România, țara ocupă poziția a 6-a. De această dată, valorile extreme sunt de 30% (Cipru) și 4% (Danemarca și Finlanda).

La rândul ei, dimensiunea subiectivă a calității vieții înregistrează și ea deteriorări în anul 2011 față de 2007.

Dacă ne referim la nivelul satisfacției față de viață, măsurată pe o scală de la 1 la 10, la nivelul anului 2011 se înregistrează o medie UE de 7,1 (p. 31), cu un ecart de la 5,5 (Bulgaria) la 8,5 (Danemarca). Comparativ cu anul 2007, în 2011, în 14 țări din 27 s-au înregistrat scăderi cu precădere la cele aflate inițial în vârful ierarhiei (Danemarca, Suedia, Finlanda, Luxemburg, Olanda, Islanda, Malta, Belgia, Franța). Cele mai importante reduceri sunt de 0,4 puncte, în cazul Greciei (de la 6,6 la 6,2) și Estoniei (de la 6,7 la 6,4).

Creșteri importante s-au înregistrat în Austria (de la 6,9 la 7,7), urmată de Portugalia (6,2–6,8). Creșteri au fost și în Bulgaria (5,0–5,5 dar rămâne, totuși, țara cu cele mai mici valori din UE în privința satisfacției față de viață), și Lituania (6,3–6,7). România este în grupul celor 11 țări unde s-au înregistrat îmbunătățiri ale nivelului satisfacției față de viață la cercetarea din 2011, comparativ cu cea din 2007, deși creșterea este mică (6,5–6,7). Ecartul între țări s-a diminuat în privința satisfacției față de viață, de la 8,5 cu 5,0, la 8,4 cu 5,5, respectiv de la o diferență de 3,5 la una de 2,9. În ambii ani la bază se situează Bulgaria, iar la vârf este Danemarca. În acest interval, media la nivelul UE rămâne relativ constantă – 7,1 și respectiv, 7,0.

Dacă ne referim la starea de fericire, măsurată tot pe scala de la 1 la 10, în această privință, descreșterile s-au înregistrat în 20 de țări (între care se numără și primele 11, care au rămas, totuși, cu cele mai înalte valori (p. 32). Cele mai mari descreșteri sunt în Grecia (de la 7,3 la 6,5), Malta (de la 7,9 la 7,2), Slovenia și Estonia (de la 7,5 la 6,9 și respectiv de la de la 7,4 la 6,8). În această privință, valorile în România coincid pentru cei doi ani (7,0).

Ecartul pe țări pentru cei doi ani este mai mic în cazul fericirii, și, de asemenea, se reduce în anul 2011, comparativ cu 2007. Astfel, în 2007, minimul era de 5,8 (Bulgaria), iar maximul de 8,3 (Danemarca și Finlanda), pentru ca în 2011 valorile respective să fie de 6,3 (Bulgaria) și de 8,2 (Danemarca). Și de această dată, valoarea medie scade cu 0,1 (de la 7,4 la 7,3).

Scăderile cele mai drastice s-au înregistrat, totuși, în privința optimismului. Astfel la întrebarea: *Cât de optimist sunteți privind viitorul?*, scăderi s-au înregistrat la 20 de țări (p. 29). Reducerile în cazul Greciei sunt de la 53% la 20%; scăderi importante mai sunt în Slovenia (63%–48%), Slovacia (42%–25%); Islanda (79%–68%). În România diferența este tot negativă, dar de numai un punct procentual (54%–53%).

Creșteri importante au înregistrat Ungaria (de la 33% la 43%), Franța (de la 43% la 52%), Austria (de la 59% la 65%).

Pentru anul 2011, ecartul pe țări în privința optimismului a crescut de la 52 puncte procentuale la 56 puncte procentuale. În anul 2011, valoarea minimă era la 29% (Portugalia), iar maximă, de 85% (Suedia), pe când în 2007, la minim se situa Ungaria (33%), iar la maxim, Danemarca (85%).

ÎN LOC DE CONCLUZII

Mai întâi de toate, o mărturisire. Este vorba despre faptul că am așteptat cu nerăbdare publicarea Raportului cu rezultatele celei de a treia anchete asupra calității vieții în UE, efectuată în toamna anului 2011, manager de proiect *Eurofound* fiind domnul Robert Anderson. Așteptarea se explică atât prin faptul că sunt interesat de cercetarea calității vieții și în mod special de referirile la România, cât și pentru că, în timp, am avut legături speciale cu programul de cercetare a calității vieții desfășurat de către această fundație. Astfel, am participat, în calitate de membru în grupul de experți pentru țările candidate la aderarea la UE, la pregătirea primei cercetări (din anul 2003), precum și a celei de a doua (din anul 2007). De asemenea, am coordonat elaborarea unui raport privind calitatea vieții în Bulgaria și România (2006), într-un proiect câștigat prin competiție, cu utilizarea datelor din cercetarea 2003.

Faptul că fundația și-a propus să efectueze astfel de cercetări asupra calității vieții cu regularitate, așa cum face și pentru alte domenii, cu o abordare conceptuală adecvată, este un lucru deosebit de util pentru cercetători, primii beneficiari ai rezultatelor respective, dar și pentru publicul larg și decidenți. De altfel, în toate rapoartele publicate, și ele nu constau doar în acest tip de abordare generală, ci sunt și lucrări dedicate special unor componente ale calității vieții, (urmează ca acestea să apară și cu date din anul III-lea, așa cum s-a întâmplat și înainte), se fac trimiteri la sferele politicilor publice prin care s-ar putea interveni pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației.

Am încercat să redăm câte ceva din ceea ce am considerat a fi cel mai relevant din raport, mai ales situarea României în context european. Prin prezentarea de față nu am intenționat să înlocuiesc studiul *Raportului* original, ci chiar să invit la accesarea lui pe toți cei interesați.

Prima concluzie ce ar trebui dedusă din lucrare este faptul că nivelul calității vieții în UE a fost afectat negativ de criza economică, faptul că impactul acesteia a fost cu atât mai puternic cu cât o anumită țară a cunoscut în mai mare măsură dificultăți de natură economică, peste care s-au suprapus și consecințele negative ale exagerărilor în privința cheltuielilor publice nesustenabile, soldate cu o puternică îndatorare și o criză aparte a așa-numitei zone Euro, deși ea influențează toată Uniunea Europeană, și nu numai.

Datele din anul 2011 mai evidențiază faptul că între țările membre UE continuă să fie diferențe majore în privința calității vieții, dar aceste deosebiri nu mai separă întotdeauna vechile țări membre, cu valori mai înalte, și noile țări membre, cu valori mai mici, deși este evident că nivelul calității vieții este mai înalt în țările nordice și în unele țări vestice decât în cele sudice și central-estice.

Pe ansamblu, factorul de suport general pentru populație se dovedește a fi familia. Totodată, se poate constata o mai mare apropiere între țările membre UE în privința calității vieții, cu precădere pe dimensiunea subiectivă, prin creșterile

înregistrate în țările admise după anul 2004. La rândul său, încrederea în instituțiile publice s-a diminuat în țările vechi membre ale UE, care au întâmpinat cele mai mari dificultăți în zona economică: ocupare/șomaj și venituri.

În ceea ce privește România, valorile indicatorilor ce exprimă nivelul de trai rămân la baza ierarhiilor, dar situația este ceva mai bună în privința bunăstării subiective, fără a excela prin ceva anume. În curând urmează să fie date publicității și rezultatele cercetării desfășurate, de această dată, în anul 2012, în șapte țări candidate sau aflate în stadiu de preaderare: Croația (care va intra în UE în această vară), Islanda, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Muntenegru, Kosovo, Serbia și Turcia.

De reținut că, chiar și după intrarea tuturor acestor țări în UE, România, cu volumul populației diminuat, conform datelor ultimului Recensământ (de la 21,4 mil. la 19,6 mil.), și-ar schimba poziția de a șaptea țară în UE, în privința mărimii populației sale, doar după admiterea Turciei, și eventual, să fie depășită de Olanda în viitor. În ambele variante va ocupa pentru mult timp cel puțin, pozițiile a opta, eventual a noua dintr-un total de probabile 34 sau chiar mai multe țări membre UE.

Prin sporirea plauzibilă a numărului membrilor UE, România se va îndepărta, întrucâtva de baza ierarhiilor în privința calității vieții, pentru că are valori mai bune decât unele dintre aceste țări, dar pentru a se apropia mai semnificativ de valorile medii pe UE și, eventual, de vârful ierarhiilor trebuie să înregistreze creșteri substanțiale ale valorilor pentru indicatorii de referință, începând cu cei privitori la nivelul de trai, încrederea în instituții, dar și pentru dimensiunea subiectivă, distanțele în defavoarea României ce ar trebui reduse sunt considerabile.

Să mai spunem în încheiere faptul că, între cercetările de diagnoză a calității vieții realizate la ICCV și cele ale Fundației Europene pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă se poate constata o anumită suprapunere, dar și complementaritate. În cercetările ICCV, care au cunoscut până în prezent 13 valuri (1990–1999, 2003, 2006 și 2010), sunt mai multe domenii pentru care se cer evaluări. De asemenea, se realizează o investigație amănunțită asupra veniturilor și consumului populației, înzestrarea cu bunuri ale gospodăriilor familiale, se culeg date referitoare la temerile populației, factorii de succes în viață etc. În cercetările Fundației sunt mai mulți indicatori despre deprivare, relația muncă–viața de familie, participare socială, încrederea în instituțiile publice. Suprapunerile, dar și particularitățile celor două cercetări, în privința domeniilor abordate, îmbogățesc informația despre calitatea vieții în România, așa încât ele sunt de un real folos, cu atât mai mult atunci când avem în vedere perspectiva comparativă.